

ANALIZA SISTEMELOR ELECTORALE ALE REPUBLICII LETONIA ȘI REPUBLICII LITUANIA

Andrei RACU,
doctorand, ULIM

SUMMARY

This scientific article is an analysis of electoral systems in the European Union level, electoral systems that are used in Republic of Latvia and Lithuania. In the first part of the article we show the structure of the electoral system of the Republic of Latvia and make it a feature. The second parts show the structure of the Republic of Lithuania electoral system and make it a feature. At the end of the article we make certain conclusions.

Keywords: Republic of Latvia, Republic of Lithuania, electoral system, the Sainte-Lague method, parliamentary elections, local elections, European Parliament elections

REZUMAT

Prezentul articol, în materie științifică, reprezintă o analiză în domeniul sistemelor electorale la nivel de Uniune Europeană, sisteme electorale ce sînt utilizate în Republica Letonia și Republica Lituania. În prima parte a articolului prezentăm structura sistemului electoral al Republicii Letonia și îi facem o caracteristică. În partea a doua arătăm structura sistemului electoral al Republicii Lituania și o caracterizăm. La finele articolului tragem anumite concluzii.

Cuvinte-cheie: Republica Letonia, Republica Lituania, sistem electoral, metoda Sainte-Lague, alegeri parlamentare, alegeri locale, alegeri pentru Parlamentul European

Introducere. Sistemul electoral și sistemul de partide sînt indicatoarele gradului de democrtizare a unei societăți. Sistemul electoral utilizat în cadrul procesului electoral diferă de la stat la stat, iar alegerea unui anumit tip de sistem electoral ține de mai mulți factori, cum ar fi structura statului, structura organelor reprezentative, tradiția politică, sistemul de partide, oportunitatea elitelor politice aflate la guvernare ș.a. În continuare vom încerca să facem o caracteristică a sistemelor electorale folosite în Republica Letonia și în Republica Lituania, care pot servi, în tot sau în parte, drept modele pentru îmbunătățirea sistemului electoral din Republica Moldova.

Materiale și metode aplicate. Studiul efectuat a avut la bază cercetarea doctrinei, legislației internaționale în domeniu, dar și a practicii statelor în procesele vizate. Metodele de cercetare aplicate au fost: metoda logica, metoda sistemică, metoda juridică, metoda istorică și cea comparativă.

Rezultate obținute și discuții. Alegerile populare constitu-

ie garanția realizării principiului suveranității naționale. La baza oricăror alegeri stă un sistem electoral utilizat. Sistemul electoral utilizat în cadrul procesului electoral diferă de la stat la stat, iar alegerea unui anumit tip de sistem electoral ține de mai mulți factori.

Letonia sau Republica Letonia (Latvija, Latvijas Republika) este o republică parlamentară, un stat unitar, unde sistemul politic al țării este guvernat de Constituție (Satversme).

Organul suprem legislativ și reprezentativ al țării este Parlamentul Leton (Saeima), care este unul unicameral, cu 100 de membri aleși pentru o durată de 4 ani.

La fiecare patru ani, în prima sîmbătă a lunii octombrie, în Letonia sînt organizate alegeri parlamentare ordinare. La ele pot participa toți cetățenii din Letonia care au drept de vot și care în ziua alegerilor au atinsă vîrsta de 18 ani.

Alegerile pentru Seimul letonian sînt organizate în cinci circumscripții electorale: în Riga, Vidzeme, Latgale, Kurzeme și Zemgale. Deoarece, spre deosebire de

alegerile locale, la alegerile parlamentare participă și cetățenii letoni care locuiesc în afara țării, aceștia sînt incluși în circumscripția Riga.

Alegerile pentru Seim sînt organizate într-o singură zi. În plus, orice alegător, indiferent de locul de reședință și locul de domiciliu, poate vota la orice secție de votare din Letonia sau din străinătate.

Dacă, din diferite motive, alegătorul nu poate vota în ziua alegerilor, acesta poate depune votul său spre depozitare timp de trei zile înainte de ziua alegerilor [1].

Alegerile se desfășoară pe baza unui sistem proporțional cu scrutin de listă și vot preferențial, iar un candidat poate figura pe listele depuse în mai multe circumscripții electorale. Pragul electoral este de 5% din voturile valabil exprimate la nivel național.

Fiecare alegător primește buletine de vot pe care sînt trecute separat listele de candidați propuse de partide și un plic purtînd ștampila secției de votare, el avînd de introdus în plic, pe care îl va introduce în urnă, buletinul de vot pe care este tipărită lista preferată. Înainte

de a face acest lucru însă, opțional, poate să-și exprime susținerea pentru unul sau mai mulți dintre candidații partidului a cărui listă o votează, marcînd numele candidatului sau candidaților cu „+”. De asemenea, el are și posibilitatea de a-și manifesta dezaprobarea față de unul sau mai mulți dintre candidații aflați pe lista pe care o votează, caz în care trebuie să taie, pe buletinul de vot, numele respectivului sau respectivilor.

Rezultatele se stabilesc și mandatele se repartizează în felul următor. În primul rînd, în fiecare circumscripție se stabilește numărul de mandate care revin fiecărei liste de candidați, aplicîndu-se metoda Sainte-Lague, unde numărul de voturi valabil exprimate pentru fiecare listă de candidați se împarte la divizorii 1, 3, 5, 7 ... pînă cînd divizorul ajunge să fie cel puțin egal cu numărul de mandate care sînt de atribuit, după care se ordonează cîturile în ordinea lor descrescătoare și, în această ordine, se atribuie listei căreia îi corespunde fiecare cît, pînă se epuizează toate mandatele.

În cea de a doua fază, pentru fiecare candidat în parte se efectuează următoarea operațiune: din numărul de voturi exprimate pentru lista pe care el se află, se scade un număr de voturi egal cu numărul de alegători care au tăiat numele său de pe listă, iar la ce se obține se adaugă numărul de voturi preferențiale pe care le-a primit. Rezultatul acestei operațiuni determină ordinea în care candidații beneficiază de mandate. Dacă acest rezultat îi dă dreptul unui candidat să obțină mandate în două sau mai multe circumscripții, candidatul urmează să primească mandatul în circumscripția în care numărul obținut în urma acestei operațiuni este cel mai mare [2, p. 26].

Șeful statului Letonia este

Președintele Letoniei, ales indirect, prin vot secret, de către Seim, cu o majoritate simplă de voturi, pentru un mandat de 4 ani [3, art. 35 și 36].

Letonia este un stat unitar, organizat teritorial în baza principiului descentralizării și autoadministrării locale. Au dreptul de a participa la alegerile pentru organele de autoadministrare locale toți cetățenii letoni și cetățenii Uniunii Europene care au drept de vot, care în ziua alegerilor au atins vîrsta de 18 ani. Pentru a participa la alegerile locale, un cetățean al Uniunii Europene trebuie să fie înregistrat în registrul populației din Letonia.

Drepturilor de vot în alegerile locale nu îl au persoanele care au fost condamnate și execută pedeapsă privativă de libertate, precum și acei cetățeni ai Uniunii Europene care nu au drept de vot în statutul membru al Uniunii Europene, cetățeni ai căror sînt.

Alegătorii pot vota numai în localitatea în care își au înregistrat locul de reședință, cel puțin cu 90 de zile înainte de ziua alegerilor, sau în localitatea în care dețin un bun imobil, înregistrat în modul prevăzut de lege.

Alegerile pentru Consiliul orașenesc și Consiliul regional au loc în baza unui vot egal, direct și secret, în baza unui sistem proporțional, o dată la patru ani. Alegerile ordinare locale au loc în prima sîmbătă a lunii iunie.

Letonia, în calitate de membru al Uniunii Europene, își delegă reprezentanții săi în Parlamentul European. Letonia dispune de 8 locuri în Parlamentul European. Sistemul prin care sînt aleși cei opt reprezentanți este unul proporțional cu scrutin de listă și vot preferențial, asemănător celui folosit pentru alegerea Parlamentului național. Există o singură circumscripție

electorală, la nivelul întregii țări. Pentru alegerile în Parlamentul European nu există prag electoral. Alegătorul votează o listă, avînd și dreptul de a exprima voturi preferențiale pentru anumiți candidați și voturi „negative” pentru alții.

Stabilirea numărului de mandate care revin fiecărei liste se face prin metoda Sainte-Lague, unde numărul de voturi corespunzător fiecărei liste se divide prin numere impare succesive în număr egal cu numărul de mandate, după care se dispun rezultatele obținute în urma acestei operațiuni pentru toate listele în ordine descrescătoare, fiecărui rezultat urmînd a-i corespunde un mandat, pînă cînd se epuizează toate mandatele.

Odată stabilit numărul de mandate care revin fiecărei liste, acele mandate sînt alocate candidaților de pe listă într-o ordine determinată de numărul de voturi preferențiale și numărul de voturi „negative” primite de fiecare dintre candidați [2, p. 48].

Lituania este o republică parlamentară, stat unitar, cu circa 3 milioane de locuitori. Lituania este un stat-membru al Uniunii Europene, al Consiliului Europei, un membru cu drepturi depline al Acordului Schengen și NATO.

Alegerile în Lituania sînt organizate atît la nivel național, cît și la nivel local. La nivel național este ales șeful statului și Parlamentul Republicii Lituania, numit Seimas. La nivel local sînt aleși membrii consiliilor locale.

Organul reprezentativ și legislativ suprem în Lituania este Parlamentul (Seimas), care este unicameral și are 141 de membri aleși pentru un mandat de patru ani.

Membrii Parlamentului Republicii Lituania sînt aleși prin vot universal, egal, secret și direct, în baza unui sistem electoral mixt,

unde 71 dintre candidații sînt aleși în baza unui sistem electoral majoritar cu două tururi de scrutin în circumscripții uninominale, iar ceilalți 70 sînt aleși prin scrutin proporțional de listă cu vot preferențial, desfășurat la nivel național, unde întreg teritoriul țării constituie o singură circumscripție electorală.

Alegătorul primește două buletine de vot, unul pentru circumscripția uninominală și unul pentru circumscripția națională. Exprimarea votului se face marcînd numele candidatului pe buletinul corespunzător circumscripției uninominale și, respectiv, lista de partid pe buletinul corespunzător circumscripției plurinominale. Pe listă, alegătorul poate, fără să fie obligatoriu, să intervină și să stabilească o altă ordine pentru candidați, avînd dreptul de a exprima voturi „preferențiale” pentru maximum cinci candidați. Dacă din însemnările alegătorului pe buletinul de vot nu reiese cu claritate cui îi sînt adresate voturile preferențiale, votul rămîne valabil, dar se ia în considerare ordinea propusă de partid [2, p. 26-27].

Alegerile în circumscripțiile uninominale sînt considerate valabile în cazul în care rata de participare la vot este mai mare de 40% din alegătorii din circumscripția respectivă. Candidații pentru care au votat mai mult de jumătate din alegătorii ce au luat parte la vot sînt declarați învingători. În cazul în care în circumscripție au fost înscrisi în competiția electorală mai mult de doi candidați și nici unul dintre ei nu a primit mai mult de jumătate din voturile alegătorilor, nu mai tîrziu de două săptămîni de la publicarea rezultatelor alegerilor este petrecut un al doilea tur de scrutin, la care participă primii doi candidați care au primit cel mai mare număr de voturi. Cîștigător al turului doi este declarat candidatul

pentru care a votat cel mai mare număr de alegători. În circumscripțiile în care au candidat maximum doi candidați și în care nici unul dintre aceștia nu a fost ales, alegerile se repetă.

Alegerile în baza sistemului proporțional, unde întreaga țară constituie o singură circumscripție electorală, se consideră valabile dacă la ele au participat mai mult de un sfert din toți alegătorii înscrisi în listele electorale. Pot participa la aceste alegeri atît partidele politice, cît și coalițiile electorale, care și formează listele de candidați. La distribuția mandatelor participă doar partidele care au atins un prag electoral egal cu 5% din alegătorii care au participat la vot și coalițiile care au atins un prag electoral egal cu 7% din alegătorii care au participat la vot. La distribuire pot participa și partidele sau coalițiile care nu au atins pragul electoral, dacă după aplicarea pragurilor numărul de alegători care ar urma să fie reprezentați în Parlament este mai mic decît 60% din cei care s-au prezentat la urne, atunci partidul sau coaliția cu cele mai multe voturi, din cele aflate sub prag, cîștigă dreptul de a participa la distribuirea mandatelor.

Candidații care sînt aleși în circumscripțiile uninominale nu pot fi aleși și în circumscripția națională. Mandatele se distribuie partidelor în mod proporțional. Numărul de voturi necesar pentru ca un candidat să fie considerat ales se stabilește în baza unui coeficient electoral. Coeficientul electoral se obține din împărțirea numărului de voturi valabil exprimate, doar pentru partidele participante la distribuire, la 70, ceea ce constituie numărul de membri ai Seima care se aleg prin scrutin de listă. Dacă după împărțire rămîne un rest, la valoarea finală se adaugă „1”. Nu-

mărul de voturi primit de o listă se împarte la coeficientul electoral și astfel se obține numărul de locuri pentru fiecare dintre partide. Mandatele ramase nedistribuite, în urma acestei operații de împărțire, se distribuie în ordinea marimii resturilor.

Odată stabilit numărul de mandate ce revin fiecărei liste, se trece la cea de a doua fază – cea a distribuirii mandatelor între candidații de pe aceeași listă. Pentru început, se stabilește, pentru fiecare candidat în parte, numărul de voturi preferențiale pe care le-a primit. Dacă acest număr este mai mare decît numărul de parlamentari care se aleg la nivelul circumscripției plurinominale sau egal cu acesta, „cota electorală” a candidatului este egală cu numărul respectiv. Dacă este mai mic, „cota electorală” este „0”. După aceea, se calculează punctajul pentru fiecare candidat, ca fiind produsul dintre „cota electorală” și „cota de partid” ce se stabilește în funcție de locul pe care candidatul îl ocupă pe lista partidului. Mandatele sînt distribuite candidaților în ordinea descrescătoare a punctajului astfel obținut pentru fiecare dintre ei [2, p. 27].

Șeful statului Lituania este Președintele lituanian, care este ales pentru un mandat de cinci ani de către toți cetățenii Republicii Lituania care au cel puțin 18 ani împliniți, inclusiv în ziua alegerilor, prin vot universal, direct, secret și egal. Nu pot vota pentru alegerea președintelui cetățenii recunoscuți de către instanța de judecată lipsiți de capacitate juridică. Orice restricții, directe sau indirecte, privind dreptul cetățenilor de a vota, bazate pe sex, rasă, naționalitate, limbă, origine, statut social, religie sau opinie sînt interzise.

Poate fi ales Președinte al Republicii Lituania orice cetățean li-

tuanian din naștere, care a trăit în Lituania cel puțin ultimii trei ani, cu condiția că înainte de data alegerilor el a atins vârsta de 40 de ani și întrunește toate condițiile pentru a fi ales membru al parlamentului. Nimeni nu poate fi ales Președinte al Republicii Lituania mai mult de două mandate consecutive.

Președintele Republicii Lituania se alege prin intermediul sistemului electoral majoritar cu două tururi de scrutin, unde întreaga țară constituie o singură circumscripție electorală [4].

Dreptul de a alege membrii consiliilor locale îl au persoanele care își au reședința permanentă în localitatea respectivă, fără a fi necesară cetățenia lituaniană, care au împlinit vârsta de 18 ani, inclusiv în ziua alegerilor. Membru al Consiliului nu poate fi aleasă o persoană mai tânără de 20 de ani. Nu pot candida în consiliile locale nici militarii care își exercită serviciul în termen sau serviciul de alternativă.

Numărul de membri ai consiliului local depinde de populația localității respective, unde localitățile cu un număr de locuitori mai mare de 500 000 vor avea un consiliu local din 51 de membri; localitățile cu un număr de locuitori de la 300 000 la 500 000 de persoane vor avea un consiliu local din 41 de membri; cele cu un număr de locuitori de la 100 000 la 300 000 de persoane vor avea un consiliu local din 31 de membri; localitățile cu un număr de locuitori de la 50 000 la 100 000 de persoane vor avea un consiliu local din 27 de membri; cele cu un număr de locuitori de la 20 000 la 50 000 de persoane vor avea un consiliu local din 25 de membri și localitățile cu un număr de locuitori până la 20 000 de persoane vor avea un consiliu local din 21 de membri.

Sînt admise la distribuirea

mandatelor doar partidele sau organizațiile politice participante la alegerile locale pentru lista cărora au votat nu mai puțin de 4% din alegătorii care au participat la vot, iar coalițiile – pentru care au votat nu mai puțin de 6% din alegătorii ce au participat la vot.

Distribuirea mandatelor se face prin intermediul unui sistem electoral proporțional și mandatul alevului local durează patru ani [5, art. 119].

Republica Lituania, în calitate de membru cu drepturi depline al Uniunii Europene, are dreptul de a-și delega reprezentanții săi în Parlamentul European, unde beneficiază de 11 locuri. Cei 11 membri ai Parlamentului European sînt desemnați în cadrul unei singure circumscripții electorale, ce acoperă întregul teritoriu la Lituania, printr-un sistem de reprezentare proporțională cu scrutin de listă și vot preferențial. Pragul electoral este de 5%.

Fiecare alegător are dreptul la un vot, pentru o anumită listă, avînd posibilitatea ca, de pe lista respectivă, să voteze un anumit candidat.

Numărul de voturi obținut de fiecare listă se divide cu un număr $q = [\text{nr. total de voturi} / (\text{nr. total de voturi} + 1)] + 1$, din această operație rezultînd un prim număr de mandate. Resturile rămase sînt ordonate în ordine descrescătoare, fiecăruia dintre ele urmînd să-i corespundă cîte un mandat, pînă ce se epuizează toate mandatele.

Mandatele alocate unei liste sînt distribuite candidaților în funcție de voturile preferențiale primite de fiecare dintre ei și, începînd din momentul în care aceste voturi nu mai fac departajarea între candidați, de ordinea în care ei au fost poziționați pe listă de către partid [2, p. 48].

Concluzii. Republica Letonia și Republica Lituania sînt, la fel

ca și Republica Moldova, state relativ tinere, care și-au obținut independența în urma destrămării URSS. Totodată, Republica Letonia și Republica Lituania au atins rezultate considerabile în parcursul său democratic, inclusiv în domeniul electoral, iar experiența electorală a acestora este importantă și utilă, inclusiv prin furnizarea unor noi modele pentru îmbunătățirea sistemului electoral al Republicii Moldova.

Recenzent:

Victor POPA,

doctor habilitat în drept,
profesor universitar, ULIM

Referințe bibliografice

1. URRL: <http://www.cvk.lv/pub/public/28959.html> (1)
2. Adrian Sorescu și alții. 25+2 sisteme electorale. București: Asociația Pro Democrația, 2006.
3. Constituția Letoniei din 1922.
4. URRL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Выборы_в_Литве
5. Constituția Republicii Lituania.